

wel elders: „Millet was een oprecht kunstenaar; na hem was M. Breton al begonnen de rol van „de brave landman van de schilderkunst” te spelen. M. Bastien-Lepage is nog verder gegaan, hij speelt die rol met orkestbegeleiding.” En elders: „Delacroix en Millet hebben meer diensten aan Frankrijk bewezen, met hun bewonderingswaardige doeken, dan alle generaals en alle staatslieden.”

Zijn veroordeeling van Courbet is helaas een slotwoord. Hij zegt in een noot dat hij gelegenheid heeft gehad bijna het geheele werk nog eens te zien. „Welk een desillusies!” Hij noemt ze „onsamenhangende uithangborden”, het atelier „une terrifiante ânerie” de „demoiselles de la Seine” banaal van compositie en lomp geschilderd. „Heel de critiek, met medewerking van M. Proust, heeft deze reputatie kunstmatig opgebouwd.”

W. J. Steenhoff heeft in zijn mooie studie over Courbet (Corot en Courbet, H. J. Paris, Amsterdam) zonder Courbet's groote gebreken voorbij te zien of ook maar eenigszins te vergoelijken, de buitengewone eigenschappen van dit „robuust en gezond” werk, van dezen „athleet in de schilderkunst” duidelijk aangetoond en met deze conscientieuze beschouwing de proeve geleverd van die waarlijk conscientieuze critiek, die men misschien van een litterator niet mag verwachten. Is er misschien juist in Courbet's geestelijke onbeschaafdheid, die hem soms ondanks zich zelf conventioneel deed zijn, of onconventioneel op te opzichtige wijs, iets geweest dat èn Baudelaire èn Huysmans blind maakte voor zijn groot schilderschap?

Maar Hyusmans is meer dan een der anderen de voorvechter van een moderne school, de bestrijder van de officieele, groote schilderkunst. Eerbewijzen en steun komen aan de „artisans”, die het best het doel van de groote Fransche kunst hebben gediend: „niet levend te zijn en niet de waarheid te zeggen.” Hij dorst te verkondigen dat in een affiche van Chéret meer talent zich openbaarde dan in vele groote, bewonderde schilderijen. Hij hield een levendig pleidooi voor Manet, Monet, Raffaëlli, Degas, Berthe Morissot, de impressionisten.

Maar hij was frondeur, en zijn wonderlijke, maar tevens geestige philippica tegen het „Naakt als sujet” (die toch eigenlijk aan de beoordeeling van de schilderkunstige waarde voorbij gaat) schijnt toch ook de naturalisten te treffen.

Hij zegt dat de schilders hem met hun naakten altijd weer verbazen.

„Ik weet wel dat men weinig naakte vrouwen onder de boomen ziet. Het is een leerzaam schouwspel dat de politiereglementen verbieden, maar enfin, het kan bestaan. Als het zich aan vele schilders nooit heeft voorgedaan — en dat geloof ik — hoe durven zij het dan te schilderen?”

„Het naakt, zooals de schilders het verstaan, bestaat niet. Men is slechts naakt op zekere momenten, onder zekere voorwaarden, in zekere ambachten; het naakt is een voorloopige toestand.”